

TARTALOM

<i>Előszó</i>	13
A BALKÁN-FÉLSZIGET ÉS A DÉLSZLÁV ORSZÁGOK	15
Bevezető – A név – Az északi határok	15
– A félsziget elnevezései. – A Központi-hegygerinc. – Catena mundi. – Catena del mondo. – Haemusi-, illetve Balkán-félsziget. – A Duna és a Száva völgye, az északi határok. – A Karszt és Isztria, a félsziget alkotórészei.	
<i>Első könyv</i>	
A FÖLDRAJZI KÖRNYEZET ÉS AZ EMBER	19
Főbb földrajzi sajátosságok. – Körzetek. – A földrajzi adottságok és a társadalmi tényezők hatása. – Főbb etnográfiai és szociológiai tényezők	
<i>Első rész</i>	
FŐBB FÖLDRAJZI SAJÁTOSÁGOK	21
<i>Első fejezet</i>	
AZ EURÁZSIAI SAJÁTOSÁGOK ÉS A RÉGI CIVILIZÁCIÓK	23
A kapcsolat Európa és Ázsia között. – A kis-ázsiai kultúra hatása. – Az égei, a mükénéi és a hellén kultúra. – A bizánci kultúra eurázsiai jellege	
<i>Második fejezet</i>	
A KAPCSOLÓDÁS ÉS ELTERJEDÉS FÖLDRAJZI SAJÁTOSÁGAI	27
A körzethatárok mentén történő terjedés sajátosságai. – Völgyek és hosszanti irányú utak. – Szorosok, hágók, és a rajtuk keresztül vezető utak	
Behatolás a peremvidékről	28
Völgyek és hosszanti irányú utak	29
Átjárók (hágók) és keresztirányú utak	31
<i>Harmadik fejezet</i>	
AZ ELSZIGETELŐDÉS ÉS ELSZAKADÁS JELLEMZŐI	33
Az elszigetelődés okai. – A hegyvonulatok. – Domborzati tagoltság és a zsupák	
A hegyvonulatok	34
Domborzati tagoltság és a zsupa	37
<i>Negyedik fejezet</i>	
AZ ÉGHAJLAT, A TALAJ ÉS A NÖVÉNYZET	41
Éghajlati övezetek. – A talaj, az éghajlat és a domborzat összefüggése.	
– Eltérő növényzet a Balkán-hegységtől és a Kopaoniktól északra és délre.	
– A mediterrán karszt növényzete. – Vegetációs övezetek	
<i>Második rész</i>	
TERMÉSZETI ÖVEZETEK	47
<i>Ötödik fejezet</i>	
ÉGEI KÖRZET	49
A Hellén övezet és a trák–macedón tenger mellék	49

Hatodik fejezet

SZÁRAZFÖLDI TÖMB

53

Keleti vagy Balkáni körzet. – Az Al-Dunai-síkság és a Marica folyó medencéje
– Központi vagy Morava–vardári körzet. – Moravai körzet vagy Šumadija. – Központi
körzet vagy Raška. – Vardári körzet vagy Macedónia Pindosz–dinári körzet. – A Dinári
körzet, a Planina (hegység), a Zagora (hátság) és a Primorje (tengermellék). – Pindoszi
körzet

A keleti vagy Balkáni körzet	54
(Al-dunai-síkság és a Marica folyó medencéje)	54
Központi vagy Morava–vardári körzet	57
A Morava vidéke avagy Šumadija	58
A központi vidék avagy Raška	69
A Vardári avagy Macedón körzet	71
A Pindosz–dinári körzet	73
A Dinári körzet	75
Pindoszi körzet	80

Harmadik rész

FÖLDRAJZI HATÁSOK ÉS A TÁRSADALMI ELEMÉK HATÁSA

85

Hetedik fejezet

A FÖLDRAJZI HATÁSOK

87

A földrajzi környezet közvetlen hatása. – A földrajzi környezet közvetett hatása.
– Dalmácia és Norvégia összehasonlítása. – Dánia helyzete az északi országok között.
– A népmozgalmakat befolyásoló földrajzi sajátosságok. – A földrajzi környezet, és
hatásának változtatása

Nyolcadik fejezet

A TÖRTÉNELMI ESEMÉNYEK ÉS A DOMBORZATI

VISZONYOK ÖSSZEFÜGGÉSEI

97

Általános következmények. – Nagy hódítások, etnikai változások, a középkori államok
kialakulása. – Balkáni és keleti kérdés; az új államok kialakulása
Általános következmények 97
Nagy hódítások, etnikai változások, a középkori államok kialakulása 99
A balkáni és a keleti kérdés. – Az új államok kialakulása 105

Kilencedik fejezet

KULTURÁLIS ÖVEZETEK

109

A civilizációk terjedésének módja. – A módosult bizánci vagy óbalkán civilizáció.
– Török és keleti hatások. – A nyugati és közép-európai civilizáció hatása. – A
patriarchális rendszer. – A kulturális kiegyenlítődés folyamata
A módosult bizánci civilizáció 110
A török–keleti hatások 113
A nyugati és közép-európai kultúra hatása 114
A patriarchális rendszer 117

Tizedik fejezet

LAKHELYVÁLTOZTATÁSSAL (METANASZTÁZISSAL) JÁRÓ FOLYAMATOK

123

A török kori vándorlások jelentősége. – A lakhelyválttatás (metanasztázis)
jellegzetessége és a kifejezés jelentése. – A költözés módja. – A lakhelyválttatás főbb
útvonalai. – Dinári és Központi körzetek. – Dinári áramlások. – Kosovói áramlások.

–Vardári–moravai áramlások. – A Dunán és a Száván túljutó vándorlások. – A lakosság egzotikus oázisai. – Metanasztázikus és ametanasztázikus körzetek. – Al-dunai-síkság és a Marica folyó torkolata. – Belső migráció. – A Balkán-hegység lakóinak migrációja. – Külső vándorlás. – Epiruszi–albán körzetek. Malisor-áramlat. – Dukagjini áramlat. – Shkumbini áramlat. – Toszkok áramlata. – Égei körzet. – A görögök és aromunok kereskedelmi jellegű vándorlásai. – A menekültek vándorlása. – A nikíci mohamedánok bolyongása. – Ellentétes irányú vándorlások	
A Dinári és Központi körzetek	126
Az Al-dunai-síkság és a Marica-völgy	132
Epiruszi–albán körzetek	133
Az Égei övezet	135
<i>Tizenegyedik fejezet</i>	
A LAKHELYVÁLTOZTATÁSSAL JÁRÓ MOZGÁS OKAI	139
Történelmi és lélektani okok. – A török hódítás okozta vándorlás. – A janicsárok tevékenysége és az elköltözés. – Az osztrák–török háborúk eredményeként bekövetkezett vándorlás. – A lázadások miatt elindult migráció. – A török szabads csapatok kiváltotta vándorlások. – A vallási üldöztetések előli vándorlások. – A ferences egyházkerületek közti versengés, és a kivándorlás okai. – A függetlenségért vívott harc mint a lakhelyváltás oka	
Gazdasági okok. – A folyamatos kivándorlás gazdasági tényezői. – A lakhelyváltotatást okozó éghajlati ingadozások. – Szakasos migráció. – A gazdasági és egyéb okok összefüggései. – A jobbjellegű vagy periodikus vándorlások.	
– Véletlen tényezők	
A történelmi és lélektani okok	140
Gazdasági okok	146
<i>Tizenkettedik fejezet</i>	
A MIGRÁCIÓ KÖVETKEZMÉNYEI	155
A vándorlók cserélődésének okai és módja. – Alkalmazkodás az új földrajzi környezethez. – Helykiválasztás. – A letelepülő családok csoportosulásának módja. – A hely- és földrajzi nevek vándorlása. – Társadalmi és etnikai alkalmazkodás. – A költöző csoportok alkalmazkodási képessége. – Etnobiológiai folyamatok. – Az elrómaiiasodott lakosság beolvadása. – Új csoportok, variánsok és típusok kialakulása. – Lakhelyváltotatató csoportok Szerbiában. – A lakosság cseréje és az etnikai folyamatok Dalmáciában. – A vándorlás közben bekövetkező vallásváltás. – A vándorlás általános etnikai és társadalmi következményei	
<i>Negyedik rész</i>	
FŐBB ETNOGRÁFIAI ÉS SZOCIOLÓGIAI TÉNYEK	185
<i>Tizenharmadik fejezet</i>	
A BALKÁNI NÉPEK FÖLDRAJZI ELHELYEZKEDÉSE	187
Az Égei körzet lakossága. – Görögök. – Törökök. – Albánok. – Aromunok. – A szárazföldi tömb lakói. – Délszlávok. – A délszlávok lakóterületének határai a Karsztban, az Alpokban és a Pannon-síkságon	
A Pindoszi és az Égei övezet lakói	187
A központi (kontinentális) tömb lakossága	194

Tizennegyedik fejezet

A FÖLDEK FELOSZTÁSA. – FOGLALKOZÁS ÉS ÉLETMÓD 201

A jobbágság és a szabad földek. – A köztulajdon. – A falusi birtok feldarabolása. – A földművelés és állattartás elterjedtsége. – A pásztorélet és a balkáni pásztorok mozgása. – Nyájak mozgása, téli legeltetés. – A pásztorok nyári legeltetése, a hegyi legelőkre hajtás. – A pásztormigráció okai. – Életmód

A földek felosztása 201

A pásztorélet és a balkáni pásztorok mozgása 206

Az életmód 212

Tizenötödik fejezet

A TELEPÜLÉSEK FEKVÉSE ÉS TÍPUSAI 219

Városi települések 220

A városok és kisvárosok fekvése. – A városok típusai. – A mediterrán–dalmát variáns. – Albán variáns. – Görög variáns. – Török–bizánci, vagy más néven igazi balkáni típus. – A patriarchális rendszer városai

Várostípusok 228

Tizenhatodik fejezet

FALUSI TELEPÜLÉSEK 235

A falvak felosztása két csoportra fekvésük alapján. – A domborzat és a falvak helyzete. – Falvak a morfológiai határokon. – 1. Különböző szilárdságú sziklák mentén épült falvak. – 2. Tópartokon és tavak mellett épült falvak. – 3. Ormokon és lejtőkön épült falvak. – 4. Szórványok. – Teraszos falvak. – Katunok és falvak a morénák mentén. – Falutípusok. – Laza szerkezetű falvak. – Óvlach típus. – Šumadijai falu. – Mačvai és jasenovói falvak. – Karsztos típus. – Ibari típus. – Sűrű szerkezetű falvak. – Timoki típus. – Hübéres típus. – Görög–mediterrán, dalmát–mediterrán és kašteli típus. – Török–keleti típus. – Vegyes jellegű falvak. – A típusbeli különbségek okai

A falvak fekvése 235

A domborzat és a falvak helyzete 237

Falutípusok 241

A laza szerkezetű falvak 242

Sűrű szerkezetű falvak 246

Tizenhetedik fejezet

HÁZTÍPUSOK 253

A ház fogalma, időszakos és kezdetleges formái. – A pásztorkunyhó (sibara), a busača, a dubirog. – Mozgatható boronafalú ház. – Földbe vajt házak darázskőben, löszös és köves talajon. – Az erdős Dinári körzet boronafalú háza. – A boronafalú ház vízszintes és függőleges irányú fejlődése. – Alpesi hatások. – A tengermellék és a kopár karszt kőházai. – Két- és háromsztatú földszintes ház. – Aláfalazott ház. – Házak Vasojevićből. – A Morava–vardári körzet vályog- és sövényfalú házai. – A moravai ház és variánsai. – A kelet-szerbiai kunyhó (pojata). – A felső-wardári kétszintes ház és ennek variánsai. – Újabb típusú házak. – Macsói (Mačva) házfajta. – Az osati, šumadijai, bogatinai és erdélyi ház. – Melléképületek, lakóépületek – Hálózások (vajatok). – Tejház. – Vendégházak mint különálló épületek (odvojci). – Aszalók. – Borházak. – Szénatároló. – Állattartó épületek. – A házak egyéb típusai. – Csifcsi ház. – A török–keleti ház. – A görög–égyei ház

Az erdős Dinári körzet boronafalú háza 258

A tengermellék és a kopár karszt kőházai 264

A Moravai–vardári körzet vályog- és sövényfalú házai	267
A házak újabb típusai	271
Melléképületek vagy istállók és a lakóépületek	273
A házak egyéb típusai	277
<i>Tizennyolcadik fejezet</i>	
TÁRSADALMI ÉS LÉLEKTANI VÁLTOZÁSOK	281
A török kori változások. – A balkáni társadalom osztályai. – A belső fejlődés főbb vonásai. – Hajdukok. – Az Adriai-tengermellék társadalmi és kulturális jelenségei. – Dalmácia. – A senji uszkokok. – Hvar szigetének jelentősége. – Dubrovnik fekvése és jelentősége. – A vallásváltás során bekövetkező differenciálódás. – Kosovo és Metohija anarchikus albán társadalma. – A vándorlás során kialakuló új társadalmak és a városok elszlávosodása. – A felszabadított területek demokratikus társadalma	
A török kori változások	281
Az Adriai-tengermellék társadalmi és kulturális jelenségei	284
A vallásváltás során bekövetkező differenciálódás	291
A vándorlás során kialakuló új társadalmak és a városok elszlávosodása	297
A felszabadított területek demokratikus társadalma	298
 <i>II. kötet</i>	
A DÉLSZLÁVOK LÉLEKTANI SAJÁTÓSÁGAI	301
TERV ÉS MÓDSZER	303
A lélektani sajátosságok mint az emberföldrajz vizsgálati tárgya. – A közvetlen megfigyelés módszere a lélektani jelleg meghatározásában. – Közvetett megfigyelés. – Folklor. – Történelmi módszer. – Nyelvjárási és antropológiai vizsgálati módszer. – A lélektani vizsgálatok jelentősége.	
 <i>Első rész</i>	
AZ ETNIKAI EGYSÉG ÉS LÉLEKTANI TÍPUSOK	309
Etnikai egység. – A nemzeti egység kinyilvánítása. – A nyugati délszlávok és a bolgárok közti különbségek. – Típusok, variánsok és pszichikai csoportok.	
 <i>Második rész</i>	
DINÁRI TÍPUS	317
<i>Első fejezet</i>	
ÁLTALÁNOS SAJÁTÓSÁGOK	319
Földrajzi beosztás. – Főbb lélektani vonások. – A domborzat és a természet hatása. – Társadalmi és gazdasági szervezet. – Kölcsönös vonzalom és az egymás közti gazdasági segítségnyújtás. – Érzékenység és szimpátia. – Az elődök tisztelete és a <i>slava</i> szokása. – A nemzeti öntudat és a nemzeti küldetés. – A katonai erények. – Energikusak és lendületesek. – Dinári szomorúság, történelmi szomorúság. – Misztikus logika. – Szellemi képességek. – A dinári típus variánsai	
 <i>Második fejezet</i>	
A ŠUMADIJAI VARIÁNS	335
Etnikai összetétel. – A földrajzi környezet változása. – A lakosság összetételének kiegyenlítődése és a társadalmi környezet változása. – A legfőbb lélektani sajátosságok. – Szívélenség, komolyság, vidámság és ének. – Demokratikus érzelmek. – Az állam jellegzetessége és viselkedése a válságos időszakokban. – Intellektuális képességek	

<i>Harmadik fejezet</i>	
AZ ERO VARIÁNS	343
Az erok szállásterülete és általános tulajdonságaik. – Az óvlachok. – A domborzat sajátosságai, a lakosság eredete és tulajdonságai. – Egyedi lelkialkati tulajdonságok. – A hercegovinai ember kétfajta lelkialkati és fizikai típusa	
Az óvlach csoport	344
<i>Negyedik fejezet</i>	
A DINÁRI TÖRZSEK	349
Elterjedtségük és koruk. – A törzsek kialakulása és fejlődése. – A törzsek szervezete és a foglalkozások. – A montenegrói törzsek sajátosságai. – A törzsek felbomlásának kezdete	
<i>Ötödik fejezet</i>	
A LIKAI CSOPORT	361
Domborzati viszonyok és a talaj adottságai. – A lakosság eredete. – A lelkialkati sajátosságok. – A Katonai Határőrvidék hatása. – Új nemzeti szellem	
<i>Hatodik fejezet</i>	
A BOSNYÁK VARIÁNS	367
Az etnikai összetétel. – A pravoszláv szerbek lelkialkati sajátosságai. – A berlini kongresszus mesterséges szerződése és a nemzeti öntudat. – Három katolikus csoport	
<i>Hetedik fejezet</i>	
A MOHAMEDÁN CSOPORT	371
A terület és az etnikai összetétel. – Az iszlám előtti vallás maradványai és a mohamedán vallás hatása. – Az iszlám nemesség hatása. – A mohamedán parasztok sajátosságai. – A török–keleti kulturális hatások. – A mohamedánok kiegyensúlyozatlansága. – Az új fejlődés	
<i>Nyolcadik fejezet</i>	
AZ ADRIAI VARIÁNS	381
Az adriai variáns körzete. – Földrajzi környezet és etnikai összetétel. – A különböző fejlődés övezetei. – A zagorai (hegy mögötti) csoport. – Tenger melléki csoport. – A variáns civilizációjának jellemzői. – Nemzeti fejlődés. – Különös lélektani jellemvonásai	
A földrajzi környezet és az etnikai összetétel	381
Zagorai csoport	385
A tenger melléki csoport	392
<i>Harmadik rész</i>	
A KÖZPONTI TÍPUS	401
FÖLDRAJZI ÉS ETNOLÓGIAI ADOTTSÁGOK	403
<i>Kilencedik fejezet</i>	
LÉLEKTANI JELLEMVONÁSOK	405
Archaikus és ősbalkáni jellemvonások. – Rája jellemvonások. – Az erkölcsi mimikri (alkalmazkodás) hatásai. – Az uraságok utánzása. – Az elnyomás és erőszak közvetlen hatásai. – A legfontosabb lélektani jellemvonások. – Realisztikus vonások. – Gyámoltalanság, tapintat és önuralom. – Szellemi képességek. – Alkalmazkodási és tökéletesedési képesség	
Alapvető lélektani jellemvonások	409

Tizedik fejezet

AZ ÉRZELMEK ÉS GONDOLKODÁS KIFEJEZETT ÁRAMLATAI 415

Az etnikai összeolvadások hatása. – Érzelmi és erkölcsi vonások. – A foglalkozások és a foglalkozások változtatásának hatása. – Hagyományok és nemzeti tudat.

– A kifejezéstelen (amorf) szláv tömeg és a balkáni lélek. – A nemzeti tudat nyomai.

– Újabb hatások

Az etnikai összeolvadások hatása 415

Érzelmi és erkölcsi tulajdonságok 420

A foglalkozások és a foglalkozások változtatásának hatásai 422

A hagyományok és a nemzeti tudat 427

Tizenegyedik fejezet

A KÖZPONTI TÍPUS VARIÁNSAI 433

A Központi terület keleti és nyugati részén élők lélektani különbségei. A kosovo-metohijai variáns. – A nyugat-macedón variáns. – A moravai–vardári variáns. – A šop variáns. – A dél-macedón variáns

A Kosovo-metohijai variáns 433

A nyugat-macedón variáns 436

A moravai–vardári változat 437

A šop variáns 438

A dél-macedón variáns 440

Tizenkettedik fejezet

NÉHÁNY ETNIKAI CSOPORT 445

Bitolai–prilepi csoport (nyugat-macedón variáns). – Mavrovo–rekai csoport (nyugat-macedón variáns). – Mijak csoport (nyugat-macedón variáns). – Binačka-moravai csoport (Morava–vardári variáns). – Prespai–kosturi csoport. – Strugai–ohridi csoport.

– Debari

A bitolai–prilepi csoport 445

A mavrovo–rekai csoport 449

A mijak csoport 453

A Binačka-moravai csoport 462

Prepai–kosturi csoport 467

A strugai–ohridi csoport 470

A debari csoport 474

A pologi csoport 478

A sirinići–sredskai csoport 482

A vranjei Morava mente csoportja 484

Negyedik rész

KELET-BALKÁNI TÍPUS 487

Tizenharmadik fejezet 489

ÁLTALÁNOS ÉSZREVÉTELEK A KELET-BALKÁNI TÍPUSRÓL 489

A földrajzi környezet hatása. – A típus néhány különösen jellemző tulajdonsága.

– Összeolvadás a turáni elemekkel. – A trák törzsek beolvadása. – Délszlávok-e a bolgárok?

<i>Tizennegyedik fejezet</i>	493
A KELET-BALKÁNI TÍPUS VÁLTOZATAI	493
Az Al-Dunai variáns. – Sredna Gora-i variáns. – Déli vagy ruméliai-trák variáns. – Pomák variáns	
<i>Tizenötödik fejezet</i>	
A LÉLEKTANI JELLEMVONÁSOK FEJLŐDÉSE A TÖRTÉNELEM FOLYAMÁN	497
A török hódítás előtt. – A bolgár köznép (rája) a török időkben. – A nemzeti ébredés előjelei. – A felszabadulás és a bolgár állam	
<i>Ötödik rész</i>	
PANNON TÍPUS	507
<i>Tizenhatodik fejezet</i>	
A DOMBORZAT ÉS A GAZDASÁGI ÉLET VÁLTOZATAI	509
Letelepedés	509
A bánsági-bácskai síkság. – A szerémségi–szlavóniai alföld a szigetként kiemelkedő hegyekkel. – Szlovén vidékek. – Gazdasági típusok. – Közlekedés. – Történelem és letelepedés	
<i>Tizenhetedik fejezet</i>	
A SZELLEMI FEJLŐDÉS ÉS AZ ÁLTALÁNOS JELLEMVONÁSOK	517
A balkáni civilizáció alapjai a pannon szerbeknél. – A közép- és nyugat-európai eszmék hatása. – Újvidék mint nemzeti központ. – Mozgalom az egységért Zágrábban. – Patriarchális és balkáni jellemvonások. – Egy megszakítás nélküli civilizáció következményei	
<i>Tizennyolcadik fejezet</i>	
LÉLEKTANI VARIÁNSOK	523
A pannon délszlávok között észlelhető legfontosabb lélektani különbségek. – A szlavón variáns. – A szerémségi–bánsági variáns. – A szlovén vagy alpesi variáns. – A zágrábi és zagorjei csoport. – Az igazi szlovén csoport	
A pannon délszlávok között észlelhető legfontosabb lélektani különbségek	523
A szlavóniai variáns	523
A szerémségi–bánsági variáns	525
A szlovén vagy alpesi variáns	526